

EVOLUȚIA LEGISLAȚIEI ELECTORALE ROMÂNEȘTI (1864-1938)

Dr. Răzvan Victor PANTELIMON*

The evolution of Romanian electoral legislation (1864-1938)

Abstract: Electoral processes have become part of the Romanian public life, but the evolution of this phenomena, in particular of electoral legislation, might be said to not have been either a quite linear one or deprived by regresses. The second half of the XIXth century and the first part of the XXth century have been marked by changes of the electoral system and of a significant increase in point of the number of voters. Consequently, elections are present in nowadays life, thus representing the key factor of contemporary political life.

Moreover, it is important to emphasize the fact according to which, during the above mentioned period, elections were considered a means of political education, while what really happened within the Romanian area resembled to the political life of more evolved countries. As against neighbouring great empires it might be said that Romanian elections in point of the mentioned interval were characterized by democratic and contemporary features. The present research analyzes the evolution of electoral legislation and regime beginning with 1864 and until the Constitution from 1938 in order to observe the role of the provisions of the law in respect of the increase of the electoral corps and the progress of the Romanian democracy as regards the interested period.

Keywords: elections, electoral system, reform, right to vote, democracy, romanian area.

Procesele electorale au intrat în cotidianul vieții publice românești, însă evoluția acestui fenomen, dar mai ales a legislației electorale, nu a fost una liniară și nici lipsită întotdeauna de regrese. În cursul celei de-a doua jumătăți a veacului al XIX-lea și prima parte a secolului XX, asistăm la modificări ale sistemului electoral și, de asemenea, la o creștere a numărului de alegători. Alegerile intră, treptat, în viața de toate zilele, ele tinzând să devină pârghia principală a noii vieți politice moderne.

Totodată, este limpede că în această perioadă alegerile au reprezentat un mijloc de educație politică și, dincolo de aspectele caragialești, ceea ce avea loc în spațiul românesc nu se deosebea cu mult de viața politică, din acea vreme, din țări mai evolute. În comparație cu marile imperii vecine, evoluțiile românești au avut, la parametrii epocii respective, un aspect modern și în mare măsură democratic.

Această cercetare își propune să urmărească evoluția legislației electorale și a regimului electoral începând cu 1864 și până la Constituția din 1938, pentru a analiza în ce măsură prevederile legale au dus la creșterea corpului electoral și implicit la dezvoltarea democrației românești în această perioadă.

După ce în Proclamația de la Islaz, se vorbea de „*reprezentanți ai tuturor stărilor soțietății*”¹, Locotenența domnească va publica la 19 iulie 1848 instrucțiunile referitoare la alegeri. Potrivit acestora urmau să voteze toți locuitorii români de „*o stare liberă*”, cu bună purtare, în vârstă de 21 de ani și locuind statornic în așezarea în care se țineau alegerile. Acești alegători alegeau un număr de delegați în cadrul unor alegeri primare, care se întruneau în capitalele de județe și votau, la rândul lor, deputații din adunare. Nu exista cens, dar alegerile erau, pentru marea majoritate a populației indirecte, ele desfășurându-se în două etape.²

Aceleași idei vor fi preluate și în memoriul înaintat Porții Otomane la 4/16 august 1848, cu deosebirea că în acest memoriu era stabilit un cens intelectual care îi separa pe cetățenii activ politic de cei nepregătiți pentru exercitarea funcției de elector: „*O adunare generală alcătuită din reprezentanți numiți de toți cetățenii care știu să citească și să scrie, în consecință, care se bucură de capacitatea necesară pentru exercitarea acestui drept.*”³

Prevederile electorale ale Tratatului de la Paris vor da drept de vot pentru Adunările Ad-hoc, unui număr de 11750 de alegători, (dintre care 753 de mari boieri, 8211 de proprietari rurali, în cea mai mare parte tot boieri, 2886 de orășeni) în Țara Românească și de 2954 de alegători (507 mari proprietari, 261 de proprietari mici, 1153 de proprietari rurali și liber profesioniști, 896 de negustori și meseriași, 137 de delegați țărani) în Moldova.⁴

Legea electorală („*Stipulațiuni electorale*”) anexată Convenției de la Paris din 7/19 august stabilea un sistem censitar. Astfel, votul era cenșitar, alegătorii putând fi în funcție de cens: primari (art.3) care alegeau printr-un delegat și direcți (art.4) care alegeau nemijlocit. Alegători primari erau cei care aveau un venit de cel puțin 100 de ducați, ei desemnând în fiecare plasă trei delegați, care adunați în capitala județului alegeau un deputat. Alegători direcți erau: cei care în mediul rural dispuneau de un venit funciar de 1000 de ducați, iar la orașe cei care dispuneau de un capital funciar, industrial sau comercial de 6000 de ducați, ei alegând doi deputați de județ. Puteau fi aleși cetățenii în vârstă de 30 de ani care aveau un venit de 400 de ducați.

Numărul alegătorilor direcți a fost restrâns doar la câteva mii de oameni (1724 în Moldova și 2072 în Muntenia), marea proprietate având întâietate față

* Lect. Univ. Dr. Facultatea de Istorie și Științe Politice, Universitatea „Ovidius” Constanța.

¹ Emil, Cernea; Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, Casa de editură și presă „ȘANSA”, București, 1998, p. 189.

² Vlad, Georgescu, *Istoria românilor. De la origini până în zilele noastre*, Humanitas, București, 1995, p. 161.

³ Ioan, Stanomir, *Nașterea Constituției. Limbaj și drept în Principate până la 1866*, Nemira, București, 2004, p. 221.

⁴ Vlad, Georgescu, *Istoria românilor. De la origini până în zilele noastre*, Humanitas, București, 1995, p. 151.

de mica proprietate și față de orașeni; iar reprezentarea sătenilor nici nu a mai fost luată în considerare.⁵

Prima reforma a sistemului electoral a fost realizată de Alexandru Ioan Cuza, care va promulga noua lege electorală, împreună cu Statutul Desvoltător Convențiunii de la Paris, la 3/15 iunie 1864. Ele fuseseră aprobate anterior prin plebiscitul din mai 1864.

Noua lege electorală prevedea ca alegătorii să fie primari și direcți. Erau incluși în categoria alegătorilor primari cei care plăteau un impozit de 48 de lei în comunele rurale, cei ce plăteau un impozit de 80 sau 100 de lei în comunele urbane, precum și patentarii, până la clasa a V-a inclusiv (art.2). Cincizeci de alegatori primari numeau un alegator direct.⁶

Erau alegători direcți cei ce aveau un venit de 100 de galbeni, indiferent de proveniență, venit ce se putea dovedi prin biletele de plată a impozitelor sau în alt chip. Puteau fi alegători direcți, fără a justifica venitul de 100 de galbeni, preoții, profesorii academiei și colegiilor, doctorii și licențiații facultăților, avocații, inginerii, arhitecții, cei ce aveau diplome recunoscute de guvern sau erau conducătorii unor instituții, precum și funcționarii civili și militari retrași din serviciu care primeau o pensie anuală de cel puțin 3000 de lei.⁷

Alegătorii din ambele categorii trebuiau să aibă peste 25 de ani. Puteau fi aleși în Adunare cetățenii români care aveau 30 de ani și un venit de 200 de galbeni.⁸

S-a desființat împărțirea alegătorilor pe colegii, cu precizarea că unii alegători își exercitau drepturile în comunele urbane, iar alții în comunele rurale (colegii de orașe și colegii de județe). A fost vorba de o simplificare, și totodată, de o creștere importantă a numărului de alegători, însă legea oferea posibilitatea organelor administrative de a manipula rezultatul alegerilor.

După înlăturarea lui Cuza și proclamarea ca domn a lui Carol I, acesta va da o Constituție nouă, care a fost promulgată la 30 iunie 1866 și a intrat în vigoare la 1 iulie 1866 data publicării ei în Monitorul Oficial (nr.142). Potrivit acesteia puterea legislativă se exercita de către domn și Reprezentanța națională, formată din Adunarea Deputaților și Senat (titlul III, cap.1).

Dispozițiile privind componența și alegerea membrilor corpurilor legislative erau cuprinse în Constituție și în legea electorală, promulgată în 28 iulie 1866 și care reia și detaliază prevederile constituționale.

Adunarea Deputaților se compunea din deputați aleși (art. 57) iar în vederea alegerii lor corpul electoral din fiecare județ era împărțit în patru colegii

⁵ I.C., Filitti, „Regimul parlamentar” în *Enciclopedia României*, volumul I, *Statul*, Imprimeria Națională, București, 1938, p. 250.

⁶ Emil Cernea, Emil Molcuț, *Istoria statului și dreptului românesc*, Casa de editură și presă „ȘANSA”, București, 1998, p. 200.

⁷ *Ibidem*.

⁸ George Alexianu, „Regimul electoral în România” în *Enciclopedia României*, volumul I, *Statul*, Imprimeria Națională, București, 1938, p.235.

(art. 58). Făceau parte din primul colegiu de alegători aceia care aveau un venit funciar mai mare de 300 de galbeni (art. 59), iar din al doilea colegiu cei ce aveau un venit funciar de la 100 la 300 de galbeni (art. 60); din colegiul al treilea, al orașelor, făceau parte comercianții și „industriași” (de fapt, în marea majoritate, meseriași) care plăteau un impozit de cel puțin 80 de lei, fiind scutiți de acest cens cei care exercitau profesiuni liberale, ofițerii în retragere, profesorii și pensionarii de stat (art.61).

Toți aceștia alegeau direct (art.62), primele două colegii asigurând 66 de deputați în cele 33 de districte, în timp ce colegiul al treilea alegea 58 de deputați (repartizați astfel: București – 6, Iași – 4, Craiova, Galați, Ploiești, Focșani, Bârlad, Botoșani – câte 3, Pitești, Bacău, Brăila, Roman, Turnu Severin – câte 2, iar celelalte reședințe de județ câte unul).

Făceau parte din colegiul al patrulea toți cei care plăteau un impozit cât de mic către stat și nu se încadrau în nici unul din cele trei colegii, 50 de alegători din colegiul patru alegeau un delegat, iar delegații îl alegeau pe deputat la „reședința districtului” (art.63). Colegiul al patrulea alegea câte un deputat în fiecare județ. Astfel numărul total de deputați era de 157.

Pentru a fi eligibili deputații trebuiau să îndeplinească următoarele condiții: a) să fie cetățeni români, fie prin naștere, fie prin împământenire; b) să se bucure de drepturile politice și civile; c) să aibă peste 25 de ani; d) să aibă domiciliul în România (art.66). Deputații erau aleși pe o perioadă de 4 ani (art.67).

Membrii Senatului erau aleși câte doi în fiecare județ, de către două colegii. Primul era alcătuit din proprietarii de fonduri rurale cu un venit de cel puțin 300 de galbeni, iar din al doilea colegiu, cel al orașelor de reședință, făceau parte proprietarii de imobile cu un venit de până la 300 de galbeni (art.68).

Universitățile din București și Iași trimiteau și ele câte un senator (art.73). Existau și senatori de drept: moștenitorul major al tronului, precum și mitropoliții și episcopul (art.76). Condițiile pentru a fi eligibil ca senator sunt asemănătoare celor de la deputați, cu precizarea că aceștia trebuiau să aibă vârsta peste 40 de ani, și să realizeze un venit de cel puțin 800 de galbeni (art.74). Mandatul senatorilor era de 8 ani, ei înnoindu-se pe jumătate o dată la 4 ani (art.78).⁹

La 23 aprilie 1878 este adoptată legea pentru interpretarea legii electorale din 1866, care aduce mai multe precizări. Astfel potrivit acesteia fac parte din colegiul III, al orașelor, toți orașenii care plătesc către stat o dare anuală de 80 de lei, dar nu și cei care au domiciliul în comunele rurale. Mai multe noutăți sunt aduse de această lege în ceea ce privește incompatibilitățile, listele electorale, introducerea cărților de alegător, modul de anunțare a candidaturilor etc.¹⁰

⁹ Ion, Mamina, *Monarhia Constituțională în România. Enciclopedie politică 1866 – 1938*, Editura enciclopedică, București, 2000, p. 55 – 56.

¹⁰ Ibidem, p.57.

În toamna lui 1882, omul politic liberal C.A.Rosetti a lansat o campanie publicistică în cotidianul „Românul”, preconizând o lărgire importantă a electoratului prin desființarea celor două colegii pentru Senat și a cele patru pentru Adunarea Deputaților, și înlocuirea lor cu un singur colegiu, cel al știutorilor de carte, ceea ce ar fi constituit un mare pas înainte spre sufragiul universal.

Mulți oameni politici au considerat prematura o liberalizare atât de radicală a dreptului de vot față de stadiul de dezvoltare civică și culturală a majorității populației. Însă procedura de revizuire a Constituției este pornită în ședința din 22 decembrie 1882, când atât Adunarea Deputaților, cât și Senatul procedează, conform articolului 129 din Constituție, la prima citire a declarației de revizuire și la adoptarea ei.

Prin decretul nr. 1786, Carol I a promulgat revizuirea Constituției, iar prin decretul nr. 1788 din 8 iunie 1884 este promulgată și noua lege electorală (140 de articole), prin care se pune în aplicare noul sistem electoral. Revizuirea privea, în primul, rând extinderea dreptului de vot: prin reducerea numărului colegiilor de la patru la trei pentru alegerea Adunării Deputaților, prin contopirea colegiilor unu și doi (art.58); prin scăderea censului necesar pentru a avea drept de vot (art.59, 60, 61, 67, 68, 69) și prin extinderea scutirilor de cens (art.75).

Astfel, la colegiul I intrau alegătorii cu un venit funciar sau urban de cel puțin 1200 de lei, în colegiul al II-lea intrau orașenii care plăteau un impozit de cel puțin 20 de lei, tot aici intrând și cei cu profesii liberale, ofițerii în retragere și absolvenții învățământului primar, care erau scutiți de cens, iar colegiul al III-lea cuprindea pe cei care plăteau o dare cât de mică, în principal, pe săteni, care votau tot în mod indirect. Din cei 183 de membrii ai Adunării Deputaților, 75 erau aleși de colegiul I, 70 de colegiul II, 38 de colegiul III.¹¹

Pentru Senat, corpul electoral se împarte în fiecare județ în două colegii. Fac parte din primul colegiu cei care au un venit funciar rural sau urban de cel puțin 2000 de lei anual. Nu trebuiau să îndeplinească aceste condiții de cens: foștii și actualii președinți sau vicepreședinți ai vreuncea dintre Adunările Legislative, deputații și senatorii care făcuseră parte din două legislaturi, generalii și coloneii, foștii miniștri sau reprezentanți diplomatici ai țării, membrii Curților de judecată, cei care au o diplomă de doctor sau de licențiat și care și-au exercitat profesia șase ani, membrii Academiei Române. Fac parte din colegiu II toți alegătorii direcți din orașe și comune rurale care au un venit funciar sau urban de la 2000 de lei în jos până la 800, precum și comercianții și industriașii care plătesc patentă. În total Senatul cuprindea 112 membri aleși.¹²

¹¹ Eleodor Focsaneanu, *Istoria constituțională a României (1859-1991)*, Humanitas, București, 1998, p. 83.

¹² Ion, Mamina, *Monarhia Constituțională în România. Enciclopedie politică 1866 – 1938*, Editura enciclopedică, București, 2000, p. 58.

De la câteva mii de alegători direcți, la începutul domniei lui Cuza, s-a trecut în 1866 la câteva zeci de mii de alegători, numărul acestora crescând treptat, mai ales după revizuirea Constituției din 1884. În 1891, s-au înregistrat în cele trei colegii 47.473 de alegători, în primul colegiu figurând 8730 de persoane, iar în cel de-al doilea 18.135. S-a trecut un deceniu mai târziu, în 1901, la 57.347, iar în 1905 cei cu drept de vot în cele trei colegii însumau 93.652 de persoane care votau direct. În ciuda micșorării treptate a censului, în 1913 nu avea, totuși, drept de vot direct decât 1,9% din populația țării, 0,4% pentru Senat și 1,5% pentru Camera. Se adaugă la aceste scăzute procente un număr de 1.139.301 alegători cu drept de vot indirect (15,7% din populație). Adunând cele două categorii reiese că, în preajma Primului Război Mondial, putea vota într-un fel sau altul 17,6% din populația Regatului.¹³

Într-o scrisoare din 7 septembrie 1913 Ion I.C.Brătianu, președintele Partidului Național Liberal, propune revizuirea Constituției, revizuire care ar fi trebuit să cuprindă și stabilirea unui colegiu unic. În ședința din 24 februarie 1914, M.Orleanu, președintele Adunării Deputaților, propune și el revizuirea Constituției și înlocuirea sistemului electoral majoritar cu sistemul electoral proporțional. Ca răsplată a modului exemplar în care s-a comportat armata româna, compusă în marea ei majoritate din țărani și fii de țărani, Ferdinand I în una din vizitele sale pe front, face promisiunea solemnă că țărani vor fi împroprietăriți imediat după încetarea războiului și vor căpăta drepturi politice depline prin desființarea votului cenșitar și introducerea sufragiului universal.¹⁴

Astfel s-a ajuns la revizuirea Constituției din 1917, promulgată de Ferdinand I la 19 iulie 1917. Articolul nr. 57, în noua sa redactare, prevedea ca Adunarea Deputaților se compune din deputați aleși prin vot universal, egal, direct, obligatoriu și secret, iar articolul 67 prevedea că Senatul se compune din senatori aleși și senatori de drept. Norma de reprezentare era de 30000 de locuitori pentru un deputat și 70000 de locuitori pentru un senator.¹⁵

Ambele articole revizuite trimiteau la o viitoare lege electorală, care trebuia de asemenea să fie adoptată după principiile înscrise în articolul 128, alineatul ultim, din Constituție. Anticipând o lege generală electorală procedura votării, cât și compunerea corpurilor legiuitoare au fost statornicite prin trei decrete-lege: Decretul-lege nr. 3102 din 14 noiembrie 1918 pentru Vechiul Regat și Basarabia; Decretul-lege nr. 3620 din 24 august 1919 pentru Bucovina și Decretul-lege nr. 3621 tot din 24 august 1919 pentru Transilvania, Banat, Crișana, Satu-Mare și Maramureș. Adoptarea acestora a făcut posibilă

¹³ Vlad, Georgescu, op.cit., p.151.

¹⁴ Eleodor, Focsaneanu, *Istoria constituțională a României (1859-1991)*, Humanitas, București, 1998, p. 87

¹⁵ George, Alexianu, „Regimul electoral în România” în *Enciclopedia României*, volumul I, *Statul*, Imprimeria Națională, București, 1938, p.237.

organizarea, în noiembrie 1919, a primelor alegeri parlamentare din România, bazate pe votul universal.¹⁶

Cerințele de vârstă pentru a putea alege erau de 21 de ani pentru Adunarea Deputaților și de 40 de ani pentru Senat. Cerințele pentru a putea fi ales în corpurile legiuitoare, precum și situațiile de incapacitate, nedemnitate sau incompatibilitate sunt cele deja stabilite prin vechile legi.¹⁷

Regele Ferdinand I va sancționa și promulga o nouă Constituție, prin Decretul regal nr. 1366 din 28 martie 1923, iar a doua zi aceasta este publicată în Monitorul Oficial (nr. 282). Noua Constituție proclama votul universal, egal, direct, obligatoriu și secret (art.64), dar cu precizarea că dreptul de vot era exercitat pe baza legislației electorale anterioare, care restrângea dispozițiile constituționale, de vreme ce femeile și militarii nu se bucurau de acest drept. Pentru Adunarea Deputaților, alegerile se organizau pe circumscripții electorale egale cu un județ (art.65), mandatul durând 4 ani (art.62), iar condițiile de eligibilitate rămânând cele din vechea Constituție.

Senatul era alcătuit din senatori aleși și senatori de drept (art.67). Senatorii putea fi aleși de cetățenii români de la vârsta de 40 de ani (art.68). Alegerea senatorilor se făcea de către cetățenii cu drept de vot din circumscripțiile electorale fixate prin lege, de către membrii consiliilor comunale și județene din fiecare județ (art.69), de către membrii camerelor de comerț, de industrie, de muncă și de agricultură, organizați pe circumscripții electorale separate (art.70) și de către profesorii fiecărei universități din țară (art.71). Din categoria senatorilor de drept făceau parte: moștenitorul tronului, mitropolitii, episcopii (atât cei ortodocși cât și cei greco-catolici), capii confesiunilor recunoscute (cu peste 200.000 de credincioși), președintele Academiei Române (art.74). Durata mandatului este redusă la 4 ani, iar condițiile pentru a fi ales se păstrează.¹⁸

După adoptarea Constituției din 29 martie 1923, s-a adoptat și o nouă Lege electorală pentru Adunarea Deputaților și Senat, Legea nr. 1424 din 27 martie 1926 publicată în aceeași zi în Monitorul Oficial (nr.71), care reducea într-o oarecare măsură efectele sufragiului universal asupra unei reprezentări proporționale a națiunii în Parlament.

Promovând interesele marilor partide politice, legea electorală urmărea să le asigure o majoritate confortabilă în Parlament și, în același timp, să înlăture de pe scena vieții politice grupările politice mai mici. Dovada în acest sens este faptul, că toate partidele politice mai importante au aprobat, cu deosebiri de nuanțe, noul sistem electoral.¹⁹

¹⁶ Idem nota 14.

¹⁷ Ion, Mamina, *Monarhia Constituțională în România. Enciclopedie politică 1866 – 1938*, Editura enciclopedică, București, 2000, p.60.

¹⁸ Idem, p. 44 – 45.

¹⁹ Eleodor Focsaneanu, *Istoria constituțională a României (1859-1991)*, Humanitas, București, 1998, p. 89

Introducerea votului universal înlătura toate condiționalitățile de avere, de capacitate etc. Totuși, el pretinde pentru exercitarea lui o serie de condiții: calitatea de cetățean român; sexul masculin, fiind rezervat doar bărbaților; maturitatea judecătii, presupusă a exista pentru toți cei care ating majoratul (pe care codul Civil îl fixează la 21 de ani), iar pentru Senat la cei care au atins vârsta de 40 de ani; aptitudinea intelectuală (deplinătatea facultăților mintale ale celor chemați să exercite dreptul de vot); demnitatea, în sensul că numai cei care nu sunt atinși de nici un fel de nedemnitate sau incompatibilitate sunt admiși a vota sau a fi aleși.²⁰

Caracteristicile sistemului de vot sunt: obligativitatea (votul fiind văzut nu numai ca un drept ci și ca obligație deoarece este un drept social) și egalitatea votului (excluzându-se votul plural sau votul multiplu).²¹

Prin noua lege electorală s-a înlocuit principiul reprezentării proporționale cu cel al primei majoritare, în care repartizarea mandatelor se făcea într-un mod ingenios, dar complicat.²²

Alegerile pentru Adunarea Deputaților se desfășurau astfel: mai întâi se totalizau rezultatele alegerilor pe țară și se calcula procentul obținut de fiecare grupare politică. Gruparea politică care obținea cel mai mare procent, dar nu mai mic de 40%, era declarată grupare majoritară, iar celelalte se numeau grupări minoritare (art.90). Se calculau apoi procentele obținute în fiecare circumscripție, iar acolo unde una din grupările politice obținea majoritatea absolută (cel puțin 50%) acea grupare primea în circumscripția respectivă numărul de mandate conform procentului realizat (art.91).

Se scădea, din numărul total al mandatelor pe țară, numărul mandatelor atribuite în circumscripțiile în care se realizase o majoritate absolută (art.92), iar mandatele ramase din aceste circumscripții, împreună cu mandatele din circumscripțiile în care nici o grupare nu realizase majoritatea absolută, se totalizau și se împărțeau astfel: gruparea declarată majoritară primea 50% din aceste mandate, „prima electorală”, iar celelalte 50% erau împărțite proporțional între toate grupările, inclusiv cea majoritară (art.93).

Grupările, politice care nu obțineau cel puțin 2% pe țară nu luau parte la această împărțire (art.94, alin. IV), dar primeau, așa cum se arată mai sus, mandatele din circumscripțiile în care avuseseră majoritatea absolută.

La alegerile pentru Senat, toate mandatele din fiecare circumscripție reveneau partidului care obținuse cele mai multe voturi (sistemul majorității relative).

²⁰ Ion, Mamina, *Monarhia Constituțională în România. Enciclopedie politică 1866 – 1938*, Editura enciclopedică, București, 2000, p.62.

²¹ George, Alexianu, „Regimul electoral în România” în *Enciclopedia României*, volumul I, Statul, Imprimeria Națională, București, 1938, p.238.

²² Pentru o analiză detaliată a sistemului și a efectelor sale a se vedea Cristian, Preda, „Influența sistemelor electorale asupra sistemului de partide în România interbelică” în *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, vol. II, no. 1, 2002, p. 15 - 77.

Acest sistem al primei majoritare a fost criticat încă din acea epocă. Astfel George Alexianu analizează câteva mari inconveniente ale acestui sistem.²³ Primul ar fi acela că potrivit Constituției alegerea și desemnarea deputaților trebuie să se facă de corpul electoral al județului, însă prin modul de repartizare al mandatelor se dă alegerea și desemnarea deputaților către un corp electoral al întregii țări, creându-se astfel o circumscripție națională.

O a doua critică vizează faptul că prin modul de repartizare a mandatelor se încalcă principiul egalității votului deoarece prin prima majoritară se încalcă principiul proporționalității.

O altă constatare a lui Alexianu este aceea că legea electorală a creat în chip legal partidele politice, deoarece nu mai dă dreptul sa candideze decât celor care sunt înregimentați politic într-un partid, confundând totodată națiunea cu partidele politice.²⁴

Nu este mai puțin adevărat că această lege a introdus un cadru unitar de desfășurare a alegerilor la scara întregii țări, ceea ce constituie în viziunea unor cercetători un aspect pozitiv.

Regimul electoral va fi schimbat radical în momentul instaurării monarhiei autoritare a lui Carol al II – lea. Prin Decretul regal nr. 1045 din 27 februarie 1938 Carol al II-lea a promulgat o noua Constituție, prin care drepturile electorale erau restrânse. Dispozițiile constituționale privind dreptul de vot rămân destul de vagi, ele fiind date în ideea completării lor ulterioare printr-o lege electorală. Se va substitui votul universal cu o formă hibridă care avea la bază ideea integrării alegătorului într-o profesiune, căutându-se a se cimenta o solidaritate profesională.²⁵

Astfel pentru a avea dreptul de a alege trebuia să ai peste 30 de ani și să lucrezi, fie în agricultură sau în munca manuală, fie în comerț sau industrie, fie în ocupații intelectuale (art.61). Pentru Adunarea Deputaților durata mandatului era de 6 an; iar vechile condiții pentru a fi ales se păstrează, adăugându-se necesitatea de a avea vârsta de cel puțin 30 de ani.

Senatorii erau fie numiți de rege, fie de drept, fie aleși (art.63). Proporția dintre cei numiți și cei aleși era de jumătate. Senatori de drept erau: moștenitorul tronului, principii din familia regală, patriarhul, mitropoliții și episcopii, precum și capii confesiunilor recunoscute; totodată, deveneau senatori de drept și cei care erau senatori de drept la data promulgării Constituției. Conform acestor reglementări, senatorii de drept putea fi numai deținătorii unor înalte funcții, în care bineînțeles erau aleși de puterea executivă, și astfel rămâneau dependenți de

²³ George, Alexianu, „Regimul electoral în România” în *Enciclopedia României*, volumul I, Statul, Imprimeria Națională, București, 1938, p. 244.

²⁴ Pentru comentariul afirmațiilor lui Alexianu a se vedea Cristian, Preda, „Influența sistemelor electorale asupra sistemului de partide în România interbelică” în *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, vol. II, no. 1, 2002, p. 32 – 33.

²⁵ Ioan, Stanomir, „Geneza unui regim autoritar: Constituția din 1938” în *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, vol. I, no. 2, 2001, p. 377.

acesta, deoarece se prevedea în mod expres că pierdeau o dată cu funcția deținută și mandatul de senator de drept (art.64). Mandatul senatorilor dura 9 ani, ei reînnoindu-se cu o treime la fiecare 3 ani.²⁶

Această constituție modifica caracterul votului acesta transformându-se din vot universal, direct, egal și secret, în vot secret, obligatoriu și exprimat prin scrutin uninominal pe circumscripții care să asigure reprezentarea felului de îndeletnicire a alegătorilor. Se deschide astfel posibilitatea introducerii votului indirect, plural sau capacitar. O inovație era acordarea dreptului de vot femeilor care aveau dreptul de a participa la desemnarea deputaților, dar în ceea ce privește eligibilitatea nu se bucurau de ea decât în cazul Senatului.²⁷

Înaltul Decret regal nr. 3051 din 5 septembrie 1940 suspenda Constituția din 27 februarie 1938, iar prin Înaltul Decret regal nr. 1626 din 31 august 1944 este repusă parțial în drepturi Constituția de la 1923. Prin Decretul nr.2218 din 13 iulie 1946 privind exercitarea puterii legislative se consideră că prevederile referitoare la Senat și Adunarea Deputaților se vor considera doar pentru Adunarea Deputaților (art. 18); se spunea că „Femeile au drept de vot și pot fi alese în Adunarea Deputaților în aceleași condițiuni ca și bărbații.” (art. 2,alin. final); un alt principiu constituțional stabilit aici este acela al votului universal, egal, direct și secret (art. 3).²⁸

La 15 iulie 1946 se dădea Legea nr. 560 privitoare la alegerile pentru Adunarea Deputaților care confirma acordarea dreptului de vot femeilor și militarilor. Pe baza acestor acte normative se organizează alegerile generale din 19 noiembrie 1946, falsificate în mod grosolan de către comuniști. Prin Legea nr. 19 din 22 ianuarie 1948 se modifica Legea nr. 560 din 15 iulie 1946, coborându-se limita de vârstă pentru alegători, de la 21 de ani la 20 de ani (art.1) și prevăzându-se eligibilitatea funcționarilor publici și a militarilor activi (art.4, alin.I). Printr-un alt act normativ din 24 februarie 1948 Adunarea Deputaților este înlocuită cu Marea Adunare Națională, noul Parlament unicameral al României.²⁹

Odată cu instaurarea regimului comunist în România legislația electorală a devenit și ea o modalitate de manipulare și de controlare a populației, procesele electorale transformându-se, în lipsa unui pluriparidism autentic, în simple formalități care aveau drept scop consacrarea regimului și a liderului.

²⁶ Ion Muraru; Gheorghe Iancu; Pucleanu, Mona-Lisa; Popescu, Corneliu-Liviu, *Constituțiile române. Texte. Note. Prezentare comparativă*, Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 1993.

²⁷ Ioan, Stanomir, „Geneza unui regim autoritar: Constituția din 1938” în *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, vol. I, no. 2, 2001, p. 379.

²⁸ Eleodor, Focsaneanu, *Istoria constituțională a României (1859-1991)*, Humanitas, București, 1998, p. 94 – 96.

²⁹ Pentru o analiză a transformării regimului electoral a se vedea Ioan, Stanomir, „23 august 1944 – 30 decembrie 1947. Regimuri politice și constituționale” în *Studia Politica. Romanian Political Science Review*, vol. IV, no. 3, 2004, p. 609 – 631.